

GELİR DÜZEYİNİN EĞİTİM İMKANLARINDAN YARARLANMA DÜZEYİNE ETKİSİ: SÜLEYMAN DEMİREL FEN LİSESİ VE ATATÜRK LİSESİ ÖRNEĞİ

Hıdır ÖNÜR*

ÖZET

Bu makalede, ailelerin gelir düzeyi ile çocukların eğitim imkanlarından yararlanma düzeyleri arasında ilişki olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Afyonkarahisar ilinde bulunan Süleyman Demirel Fen Lisesi ile Atatürk Lisesi öğrencileri üzerinde anket uygulanmıştır. Araştırma örneklemini, Süleyman Demirel Fen Lisesinden 276, Atatürk Lisesinden 634 öğrenci olmak üzere toplam 910 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler, SPSS’de Khi-kare testi kullanılarak değerlendirilmiş ve araştırma varsayımının geçerliliği test edilmiştir. Buna göre, söz konusu iki lise öğrencilerinin, ailelerin ekonomik özelliklerine bağlı olarak farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kavramlar: *Eğitim, eğitimde fırsat eşitliği, gelir düzeyi, fen lisesi, genel lise.*

THE INFLUENCE OF INCOME LEVEL OF BENEFITING FROM THE EDUCATIONAL OPPORTUNITIES: THE CASE OF SULEYMAN DEMIREL FEN LİSESİ AND ATATURK LİSESİ

ABSTRACT

In this article, we attempt to determine whether or not there is a relation between income level of families and children’s benefiting from the educational opportunities. For this aim, a questionnaire is applied to the students of Suleyman Demirel and Ataturk Lisesi in Afyonkarahisar. The sample of research is composed of 910 total students; 276 students from Suleyman Demirel Fen Lisesi and 634 students from Ataturk Lisesi. The data is evaluated by using Chi-square in SPSS and assumption of the research is tested. In this way, it is found that the students of the high schools are differentiated on the basis of the income of their families.

Key Words: *Education, equal opportunity in education, level of income, natural science lise, general lise.*

* Dr., MEB, Cumhuriyet Anadolu Lisesi (Afyonkarahisar) Felsefe Grubu Öğretmeni, honur1@hotmail.com, 0 505 684 42 85

GİRİŞ

Aile, küçük bir toplumsal grup olarak kabul edilmekle birlikte geniş işlevlere sahip olduğu da bilinmektedir. Nitekim Sayın¹, bu geniş işlevler açısından aileyi “insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne kadar toplumda oluşmuş maddî ve manevî zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, sosyal, hukukî vb. yönleri bulunan toplumsal bir birim” olarak tanımlamaktadır. Aydın² da ailenin ekonomik, biyolojik, psikolojik, dini, eğitimle ilgili ve boş zamanların değerlendirilmesiyle ilgili işlevleri olduğunu belirtirken benzer bir görüşü dile getirmektedir.

Toplumun temel unsuru olarak aile, her geçen gün önemini arttıran, sosyal bilimcilerin ilgilerini üzerinde toplayan bir durum kazanmaktadır. Bu ilgi, endüstri sürecine giren toplumlarda kendiliğinden doğmaktadır. Aile bir sosyal grup olarak küçülmüş, fakat kurum olarak güçlenmiştir. Toplumun sosyal yapısı değişirken, ailenin de değişen sosyal yapısında, sosyal ve kültürel işlevlerinin daha çok güçlendiği gözlenmiştir.³

Kapitalistleşme sürecinde ailenin “temel kurum” olma özelliğini kaybederek “yardımcı kurum”a dönüştüğü iddialarına karşılık Özbay⁴, bunun ancak şu şartlarda mümkün olabileceğini savunmaktadır: toplumda ailenin tüm işlevlerini yerine getiren başka kurumlar olursa, bireylerin büyük çoğunluğunun emeğini satabileceği bir işi olursa ve bireylerin işten elde ettikleri gelir, tüm ihtiyaçlarını satın alabilecek düzeyde olursa. Oysa en gelişmiş sanayi toplumlarında bile bu şartlar gerçekleşmiş değildir. Bu durumda, bireyle toplum arasında aile aracılığı olmadan olumlu ve uyumlu ilişkiler zaten kurulamamaktadır; o nedenle aile, temel kurum olma özelliğini sürdürmektedir.

Sosyal bilimciler, özellikle sosyologlar, ailenin tarihsel süreçte geçirdiği değişimler ve aile içi ilişkilerin çözümlenmesi gibi bazı temel konulara hep ilgi duymuşlardır. Sosyolojinin bir alt dalı olarak eğitim sosyolojisinin aile kurumuna gösterdiği ilgi ise, genellikle, aile-eğitim ilişkisinde yoğunlaşmaktadır. Nitekim, eğitimin sosyoekonomik karakter taşıdığı ülkelerde ailelerin sosyoekonomik ve kültürel özellikleri, çocukların eğitim imkanlarından yararlanmalarının temel belirleyicisi olmaktadır. Buna göre, bazı ailelerin çocukları ebeveynlerinin kendileri için oluşturduğu eğitim

¹ Önal Sayın, *Aile Sosyolojisi*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1990, s.2

² Mustafa Aydın, *Kurumlar Sosyolojisi*, Vadi Yay., Ankara, 2000, s.38-39

³ Nihat Nirun, *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 1994, s.19

⁴ Ferhunde Özbay, “Kırsal Kesimde Toplumsal ve Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansımaları”, *Türkiye’de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler*, Yayına Hazırlayan: Türköz Erder, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara, 1984, s.39

imkanları bakımından avantajlı olurken, bazıları daha az avantajlı olabilmektedir. Bu durum, bir ideal olarak sağlanmaya çalışılan *eğitimde fırsat eşitliği* ile ilgili uygulamaları tartışılır kılmaktadır.

Nitekim bu çalışmada da, ailelerin sahip oldukları ekonomik imkanlarıyla çocuklarına oluşturdukları eğitim imkanları arasındaki ilişki örneklem düzeyinde incelenmiş, konu bulgular etrafında tartışılmaya çalışılmıştır. Aşağıda, önce bu araştırma hakkında bilgi verilmiş, sonra da bulgular belli başlıklar altında değerlendirilmiştir.

2. ARAŞTIRMA HAKKINDA

2.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Eğitimin toplumsal eşitsizlikleri gidermedeki rolünü yerine getiremediğine dair tartışmalar, genellikle, eğitimin sosyoekonomik karakter taşıdığı toplumlarda yapılmaktadır. Çünkü, bu toplumlarda ailelerin sahip oldukları sosyal, ekonomik ve kültürel sermayenin miktarı ve bileşimi, onların çocukları için oluşturacakları eğitim imkanlarını doğrudan etkilemektedir. Eğitim ile toplumsal eşitsizlik arasındaki bu ilişki, bütün ülkeler bakımından, ama özellikle de gelişmekte olan ülkeler bakımından çözümlenmesi gereken bir sosyal problem niteliğindedir. Çünkü, gelişmekte olan ülkeler sahip oldukları kıt kaynaklarını en verimli şekilde kullanmak zorundadırlar. Özellikle bu kaynak, “beşeri sermaye” olarak ifade edilen ve israf edildiğinde meydana gelecek olan kayıpların telafi imkanı olmadığı nitelikli insan gücü ise, bu insanların sahip oldukları zeka, yetenek ve kabiliyetlerin ülke kalkınmasına kanalize edilebilmesi amacıyla eğitilmeleri daha bir önem taşımaktadır.

Öte yandan, günümüz toplumlarında eğitim görme her vatandaşın sahip olduğu temel haklardan biri olarak kabul edilmekte ve bu hakkın kullanılma düzeyi, demokrasinin işlerliğinin ölçütü olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması hem bireysel hakların kullanımı bakımından, hem de demokrasinin güçlenip yerleşerek bir kültür halini alması bakımından zorunluluk göstermektedir.

O halde, eğitim hakkının kullanımı ister birey isterse de toplum menfaatleri bakımından ele alınsın, son derece önem taşımaktadır. Bundan dolayı, eğitim hakkının kullanımını kısıtlayan faktörlerin tespit edilmesi, çözüm yollarının nerelerde aranması gerektiğinin ip uçlarını da beraberinde getirecektir.

Ancak, söz konusu faktörlerin tamamının ele alınması bu makalenin sınırlarını hayli aşacağı için burada sadece ailenin ekonomik özellikleriyle

eğitim imkanlarından yararlanma durumu arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bunun, eğitimde fırsat eşitliğinin sadece ekonomik yetersizlikler tarafından engellendiği anlamına gelmeyeceği açıktır. Nitekim, araştırmacının “Toplumsal Eşitsizliklerin Yeniden Üretilmesinde Eğitimin Rolü: Afyonkarahisar Süleyman Demirel Fen Lisesi ve Atatürk Lisesi Örneği” konulu doktora tezinde bu konu, ailenin ekonomik ve kültürel özellikleri, yapısı ve niteliği, eğitime bakışı; coğrafi nedenler; okulun fiziki imkanları, öğrenci-öğretmen ilişkisi ve öğrenci-okul idaresi ilişkisi; öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyi ve akademik yönelimleri, okul sorumluluklarını yerine getirme alışkanlığı, başarı arzusu ve okul beklentileri, boş zamanlarını değerlendirme biçimi gibi pek çok konu etrafında ele alınmıştır. Söz konusu doktora tezinden türetilmiş olan bu makalenin sınırlılıkları çerçevesinde, burada sadece ailenin ekonomik imkanları ile eğitim imkanlarından yararlanma düzeyi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bunun, makalede ekonomik faktörlerin dışındaki faktörlerin ihmal edildiği anlamına gelmeyeceği açıktır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar merkezinde bulunan Atatürk Lisesi ve Süleyman Demirel Fen Lisesi öğrencileri oluşturmuştur. Süleyman Demirel Fen Lisesi Afyonkarahisar ilinde en yüksek puanla, Atatürk Lisesi ise, sınav sistemi gereğince önceleri sınavsız, sonra da en düşük puanla öğrenci alan liselerdir. Okul başarısı bakımından iki uç örneği oluşturan bu okulların, araştırmanın amaçları bakımından uygun olacağı düşünülmüştür.

Okul müdürlüklerinden alınan bilgiye göre, araştırmanın gerçekleştirildiği 2010-2011 eğitim öğretim yılında Atatürk Lisesinde 900, Süleyman Demirel Fen Lisesinde 380 öğrenci bulunmakta; dolayısıyla, araştırma evreni 1280 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü ise, %95 güven düzeyinde \pm %5 yanılma payına göre, 296'dır.⁵ Ancak, bu araştırmada örneklemi büyütmenin araştırmacıya ek maliyet yüklediği düşünülmüş ve evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, 276 öğrenci Fen Lisesinden, 634 öğrenci de Atatürk Lisesinden olmak üzere toplam 910 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırma örneklemini basit tesadüfi yöntemle oluşturulmuştur.

2.3. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknik

Çalışmada, nicel (kantitatif) araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Anketler araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen veriler, sosyal bilimler için geliştirilmiş olan SPSS (Statistical Package for Social Sciences) istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin normal

⁵ Muzaffer Sencer, *Toplumbilimlerinde Yöntem*, Besa Basım Yayım A.Ş., İstanbul, 1989, s.609

dağılıma uygun olup olmadığını belirlemek için One Sample-Kolmogorov-Smirnow testi uygulanmış ve bu teste ait Assymp.Sig. (anlamlılık) değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmüştür (= 0,000). Bunun anlamı, verilerin dağılımının normal olmadığıdır.⁶ O nedenle, verilerin değerlendirilmesinde parametrik olmayan test yöntemlerinden khi-kare testi kullanılmıştır.

2.4. Araştırmanın Varsayımı

Araştırmada cevabı aranan soru şudur: fen lisesinde veya genel lisede öğrenci olma durumu ile ailelerin sahip oldukları ekonomik imkanlar arasında ilişki var mıdır? Buna göre, araştırmanın temel varsayımı şudur:

“Ailelerin ekonomik durumu ile çocuklarının eğitim imkanlarından yararlanma düzeyi arasında ilişki vardır.”

2.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu araştırmada öğrencinin okuduğu okul ile ailesinin ekonomik imkanları arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme, genel lise ve fen lisesi öğrencilerinin ailelerinin ekonomik durumlarının karşılaştırılması üzerinden yapılmıştır. Buradan hareketle, araştırma kapsamı Afyonkarahisar ilinde bulunan Süleyman Demirel Fen Lisesi ve Atatürk Lisesi ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla, elde edilen bulguların geçerliliği bu araştırma ile sınırlıdır.

3. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE TARTIŞMA

3.1. Ailenin Aylık Gelir Düzeyi ile Okul Türü Arasındaki İlişki

XX. yüzyılın ikinci yarısına kadar çocuğun okul başarısını salt zekâ faktörüne bağlı olarak açıklama eğilimi yaygın iken, daha sonraki araştırmalarda başarının açıklanmasında psiko-sosyal ve sosyal etkenlere ağırlık veren görüşler yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Böylece, araştırmalarda özellikle ana babaların tutumları, uygulamaları, eğitim düzeyleri ve eğitsel davranışları, beklentileri, rolleri, ihtiyaçları, motivasyonları, tasarımları, kısacası ailenin sosyoekonomik durumları ve bunun, çocuk üzerindeki etkileri analiz edilmeye başlanmıştır.

Eğitim fırsatlarından yararlanmada ailenin ekonomik durumu, önemli bir belirleyicilik rolüne sahiptir. Şemin'in⁷, zihnen yetenekli olduğu halde okulda başarısız olan çocuklar üzerinde yaptığı araştırmada, ailenin

⁶ www.istatistikmerkezi.com/makale,spss-uygun-analiz-turunun-belirlenmesi,111.html____, 21 Temmuz 2012

⁷ Refia Şemin, *Okulda Başarısızlık Sosyo-Kültürel Açından Şanssız Çocuklar*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1975, s.95

sosyo-kültürel düzeyinin okul başarısında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, başarısızlığın en yüksek seviyesine (%73) ulaştığı aileler hali vakti iyi olmayan ailelerdir ki, bu aileler işçi ve küçük esnaf aileleridir. Sosyoekonomik seviye yükseldikçe, başarısızlık oranı düşmektedir: orta halli ailelerin çocuklarında başarısızlık % 24, hali vakti iyi ailelerde % 3'tür.

Doğan'ın⁸ İstanbul'da bir gecekondu bölgesinde yaptığı araştırmaya göre, çocukların başarı durumlarını olumsuz etkileyen faktörlerin başında % 21'lik bir etkiyle ailelerin ekonomik yetersizlikleri ile arkadaş ve çevrenin etkisi (% 21) gelmekte; bunu % 19'la evde müstakil bir ders çalışma odasının olmaması izlemektedir.

Bazen, ailelerin ekonomik durumu iyi olsa bile kız çocuklarının bundan yararlanma durumu erkek çocuklarına göre daha düşük düzeyde olabilmektedir. Bunun altında yatan neden, ailelerin eğitime yatırım yapma amaçlarıyla ilgilidir. Zira, çocuklarının eğitimine yaptıkları katkının ileride yine kendilerine döneceğine inanan aileler, erkek çocuklarına nazaran kız çocuklarına daha az yatırım yapmaktadırlar. Özellikle, ataerkil toplumlarda kız çocuklarının evlilikten sonra aile gelirine katkı yapma ihtimalleri erkek çocuklara nazaran daha azdır.⁹

Ülkemizde öğrenci başarısında etkin olan eşitsizlik alanlarını belirlemeye yönelik bir araştırmanın sonucuna göre, Türkiye'de sınavsız öğrenci alan ve genel lise ile meslek lisesi eğitimi veren çok programlı liselerin % 71'i kırsal alanda bulunmaktadır.¹⁰ Dünya Bankası Raporu¹¹ da buna paralel nitelikte bulgular içermektedir. Buna göre, Türkiye'de 15 yaşındaki çocukların sadece %16'sı OECD ortalaması olan 500 PISA puanına yakın bir "matematik", "fen" veya "okuma" sınav puanına sahip olan okullara gitmektedir. Bu farklılıklara neden olan etkenlerin başında ise, öğrencilerin aileleri arasındaki sosyoekonomik farklılıklar gelmektedir. Nitekim, Türkiye'de fen lisesi öğrencilerinin 2/3'si ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin yarısı en zengin % 20'lik ailelere aittir.

Bu araştırmanın bulguları da, araştırmanın yapıldığı dönemde sınavsız öğrenci alan Atatürk Lisesi ile en yüksek puanlı öğrencileri alan

⁸ M.Cihangir Doğan, "Türkiye'de Gecekondu Meselesi ve Ümraniye Mustafa Kemal Paşa Bölgesinde Bir Saha Araştırması", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul, 1990, s.119

⁹ T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, *Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları*, BAAK Yay., Ankara, 1997, s. 300

¹⁰ Mehmet Alper Dinçer-Gökçe Uysal Kolaşın, *Türkiye'de Öğrenci Başarısında Eşitsizliğin Belirleyicileri*, Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi Yay., İstanbul, 2009, s. 9

¹¹ Dünya Bankası, "Türkiye'de Temel Eğitimde Kalite ve Eşitliğin Geliştirilmesi: Zorluklar ve Seçenekler", Eğitim Kalitesi Raporu, Rapor No: 54131, http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resource/455687-132690456_Education_Quality_Report_2011-tr.pdf, 11.12.2012, s.viii

Süleyman Demirel Fen Lisesi öğrencilerinin aile geliri düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Tablo 1’de görüldüğü gibi, Atatürk Lisesi’nde aylık 650 TL’nin altında gelir düzeyine sahip olan öğrencilerin oranı (% 8,1), Fen Lisesindeki orandan (% 3,3) daha yüksektir. Bununla örtüşecek şekilde, Fen Lisesinde aylık 3500 TL üzerinde gelire sahip olan öğrencilerin oranı (% 14,5), Atatürk Lisesi’ndeki orandan (% 5) daha yüksektir.

Tablo 1: Okula Göre Aylık Gelir Düzeyi

Okul	Aylık gelir					Toplam
	650 TL ve altı	651-1500 TL	1501-2500 TL	2501-3500 TL	3501 TL ve üzeri	
Atatürk Lisesi	50	341	159	39	31	620
	8,1%	55,0%	25,6%	6,3%	5,0%	100,0%
	84,7%	87,9%	59,1%	35,8%	43,7%	69,2%
	5,6%	38,1%	17,7%	4,4%	3,5%	69,2%
Fen Lisesi	9	47	110	70	40	276
	3,3%	17,0%	39,9%	25,4%	14,5%	100,0%
	15,3%	12,1%	40,9%	64,2%	56,3%	30,8%
	1,0%	5,2%	12,3%	7,8%	4,5%	30,8%
Toplam	59	388	269	109	71	896
	6,6%	43,3%	30,0%	12,2%	7,9%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	6,6%	43,3%	30,0%	12,2%	7,9%	100,0%

X2 :18,445 sd:1 p: 0,000

3.2. Anne-Baba Mesleği ile Okul Türü Arasındaki İlişki

Aile gelirinin düşük olması, ilk bakışta, bunun meslek faktörünün sonucu olarak ortaya çıktığını akla getirmektedir. Nitekim, bu araştırmanın örneklem grubundaki öğrencilerin baba meslekleri ile okul türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Tablo 2’de görüldüğü gibi, Atatürk Lisesindeki öğrencilerin %28,9’unun babası esnaf, %20,4’ünün babası işçi, %19,1’inin babası ise memur olup geri kalanı farklı meslek dallarında ve düşük düzeylerde dağılım göstermektedir. Fen Lisesindeki öğrencilerin babalarının mesleklerinde ilk sırayı %23,8 ile öğretmenlik, ikinci sırayı ise %14,9 memurluk ve üçüncü sırayı %13,8 ile esnaflık oluşturmaktadır. Buna göre, Atatürk Lisesindeki öğrencilerin çoğunluğunun babasının beden gücüne dayalı ve vasıfsız veya yarı vasıflı mesleklere sahip olduğu, buna karşılık Fen Lisesindeki öğrencilerin çoğunluğunun babasının zihin gücüne, bilgiye dayalı mesleklere sahip olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, bu

verilere dayanarak Fen Lisesi öğrencilerinin babalarının mesleklerine dayanarak daha fazla ekonomik güce sahip olduklarını iddia etmek pek mümkün görünmemektedir. Ancak, esnaf ve işçi meslek grubuna göre, öğretmen ve memur meslek grubunun ekonomik sermaye farklılıkları olmasa bile, daha düzenli gelire sahip oldukları düşünülebilir. Daha da önemlisi, öğretmen veya memur ebeveynlerin çocuklarına aktaracakları kültürel sermayenin özellikleri, eğitimin önemi konusunda sahip oldukları düşünceler ve bu doğrultuda çocuklarının eğitimini diğer ihtiyaçlara göre daha öncelikli algılamaları gibi durumların daha fazla etkiye sahip olduğu düşünülebilir.

Tablo 2: Okula Göre Baba Mesleği

Meslek	Atatürk Lisesi		Süleyman Demirel Fen Lisesi	
	Sayı	%	Sayı	%
Öğretmen	18	2,9	64	23,8
Öğretim üyesi	2	,3	10	3,7
Hukukçu	0	,0	3	1,1
Mühendis	3	,5	18	6,7
Mimar	2	,3	0	,0
Bankacı	1	,2	4	1,5
Muhasebeci	9	1,4	3	1,1
Doktor	2	,3	3	1,1
Eczacı	3	,3	0	,0
Asker	11	1,8	16	5,9
Polis	12	1,9	14	5,2
Din görevlisi	1	,2	3	1,1
Tüccar, iş adamı	5	,8	0	,0
Şoför	38	6,1	5	1,9
Berber	4	,6	0	,0
İşçi	127	20,4	22	8,2
Memur	119	19,1	40	14,9
Esnaf	180	28,9	37	13,8
Çiftçi	53	8,5	17	6,3
Diğer	33	5,3	10	3,7
Toplam	623	100,0	269	100,0

Baba mesleğiyle ilgili olarak yukarıda bahsedilenler, anne mesleği konusunda da benzer özellikler göstermektedir. Tablo 3'te, anne mesleğine göre çocukların okul türünün farklılaştığı görülmektedir. Buna göre, her ne kadar her iki okul öğrencilerinin annelerini çoğunlukla ev hanımı olsalar da, annesi ev hanımı olanların oranı genel lise öğrencilerinde daha yüksektir (%64,2'ye karşılık %89,9). Yine, annesi öğretmen olan çocukların oranı fen lisesinde %15,7 iken, genel lisede aynı oran %1,4'e düşmektedir. Bu durum, az önce de ifade edildiği üzere, ekonomik faktörlerin yanı sıra kültürel faktörlerin de belirleyici olduğunu akla getirmektedir; ancak bu makalede

eğitim imkanlarından yararlanmada ekonomik faktörlerin rolü tartışıldığı için, konunun önemine işaret edilmekle birlikte, üzerinde durulmamıştır.

Tablo 3: Okula Göre Anne Mesleği

Meslek	Atatürk Lisesi		Süleyman Demirel Fen Lisesi	
	Sayı	%	Sayı	%
Öğretmen	9	1,4	43	15,7
Ebe, hemşire	8	1,3	21	7,7
Eczacı	1	,2	1	,4
Doktor	1	,2	2	,7
Hukukçu	0	,0	1	,4
Öğretim üyesi	1	,2	0	,0
Mühendis	1	,2	2	,7
Bankacı	1	,2	1	,4
Muhasebeci	2	,3	2	,7
Memur	21	3,3	18	6,6
İşçi	10	1,6	2	,7
Ev hanımı	570	89,9	176	64,2
Diğer	9	1,4	5	1,8
Toplam	634	100,0	274	100,0

3.3. Okul Türü ile Öğrencilerin Bir İşte Çalışma Durumları Arasındaki İlişki

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın Türkiye'de çalışan ergenler üzerinde yürüttüğü bir araştırmada, 13-18 yaş arasındaki çocukların büyük bölümünün ticaret ve tarım sektöründe çalıştıkları, erkek çocukların daha fazla çalıştıkları ve ailenin sosyoekonomik düzeyi ile çocukların günlük çalışma saatleri arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.¹²

Altay ve Özkal'ın¹³ İzmir'de ilkökul, ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada, farklı gelir gruplarındaki ailelerin çocuklarına sağladıkları eğitim imkânları araştırılmış ve gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarına daha fazla eğitim imkânları sağladıkları, bu ailelerin çocuklarının uzun tatil dönemlerinde herhangi bir işte çalışmadıkları ve dil kursuna gitmek gibi kendi niteliklerini artıracak faaliyetlerde buldukları tespit edilmiştir. Dolayısıyla, yüksek gelir grubundaki ailelerin çocukları düşük gelir grubundaki ailelerin çocuklarına göre eğitim imkânlarından yararlanmada, daha avantajlı bir konuma sahip olmaktadır.

¹² T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, a.g.e., s.99-103

¹³ Özlem Altay-N.Özkal, "Farklı Gelir Gruplarındaki Ailelerin Çocuklarına Sağladıkları Eğitim Olanakları", *Eğitim Sempozyumu (10-12 Nisan 1997)*, Bilsa Bilgisayar Yay., İzmir, 1997, s.61

Bourdieu'nun deyimiyle, ekonomik sermaye toplumsal eşitsizliklerin sürdürülmesinde etkin bir rol oynamaktadır.

Şen'in¹⁴ Türkiye'de ergenler üzerinde yaptığı bir araştırma, çalışan ergenlerin çalışma nedenlerinin başında ailelerinin maddî durumlarının kötü oluşunun geldiğini (% 32,8), bundan sonraki sırada okumayı sevmeme (% 31,9) ve çalışmayı sevme (% 24,4) gibi duygusal nedenlerin bulunduğunu göstermiştir. Bu araştırmaya göre, çalışanların % 80,9'u haftada 40 saatin üzerinde çalışmakta, çalışanların yalnızca % 47,9'u asgari ücrete yakın bir ücret almaktadır. İş yerinde azarlanma, hakaret, kötü söz vb. türünden sözel şiddetin en yaygın şiddet türü olduğu anlaşılmıştır. Sözel şiddet ve ekonomik şiddet uygulayanların çoğunlukla işyeri sahibi ve amirler olduğu, fiziksel ve cinsel şiddetin bunlarla birlikte çalışma arkadaşları tarafından da uygulandığı görülmüştür.

Bu araştırma da aile gelirinin düşük olmasına bağlı olarak, çocukların kazanç elde edebilecekleri bir işte çalışmaya yöneldikleri ve bu , Tablo 1'de görüldüğü gibi, nispeten düşük gelirli öğrencilerin daha yoğun olduğu Atatürk Lisesi öğrencileri arasında daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Tablo 4'te görüldüğü gibi, Atatürk Lisesinde okuyan çocukların bir işte çalışma oranı %14,4 iken, bu oran Fen Lisesinde % 4,4'e düşmektedir.

Tablo 4: Okula Göre Bir İş Yerinde Çalışılıp Çalışılmadığı

Okul	Okul haricinde bir işyerinde çalışıyor musunuz?		Toplam
	Evet	Hayır	
Atatürk Lisesi	91	539	630
	14,4%	85,6%	100,0%
	88,3%	67,2%	69,6%
	10,1%	59,6%	69,6%
Fen Lisesi	12	263	275
	4,4%	95,6%	100,0%
	11,7%	32,8%	30,4%
	1,3%	29,1%	30,4%
Toplam	103	802	905
	11,4%	88,6%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	11,4%	88,6%	100,0%

X² :19,289 sd:1 p: 0,000

¹⁴ Mustafa Şen, "Türkiye'de Ergen Profili", *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, s.91-92

Bu arada belirtmek gerekir ki, öğrencinin boş zamanlarında ve tatillerde para kazanmak için yaşına uygun, sevdiği bir işte çalışması özgüven ve sorumluluk duygusunu geliştirmektedir. Böyle bir çocuğun işle ilgili yaşantılarının, öğrenimine de olumlu etkisi olabilir. Ancak, bu araştırmada da tespit edildiği üzere, ailenin içine düştüğü geçim sıkıntısı yüzünden çocuğun dışarıda sevmediği ve gücünün üstünde olan işleri yapmak zorunda kalması, çocuğa kötü davranılması işin bu eğitici etkisini azaltır. İşin zorluğu ve bu işe karşı isteksizliği yüzünden bitkinleşen çocuğun, derslerindeki başarısı düşebilir. Bu durumdaki bir çocuğun, kimi kez ana babaya isyan ettiği, çalışmanın kazandırdığı bağımsızlık ve eline geçen paranın verdiği rahatlıkla beğenilmeyen davranışlar yaptığı görülebilir.¹⁵

3.4. Okul Türü ile Evde Ayrı Odası Olup Olmama Durumu Arasındaki İlişki

Ailelerin ekonomik düzeyi, çocukların ev ortamında sahip oldukları imkânlar üzerinde de belirleyici olmaktadır. Meselâ, çocukların evde kendilerine ait bir odanın olup olmadığı hususu, ailenin ekonomik imkânlarıyla doğrudan ilişkili bir konudur.

Aslan'ın¹⁶ Ege Üniversitesi'nin farklı bölümlerinde okuyan öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada, öğrencinin kendisine ait bir odasının bulunması değişkeninin başarıyı etkiler nitelikte olmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte, başarılı öğrencilerin % 72'sinin, düşük başarılı öğrencilerin ise % 62'sinin kendisine ait bir odasının bulunduğu dair bulguya aynı araştırmada ulaşılmıştır.

Ders çalışmak için oturan bir kişinin bazı çevresel nedenlerle dikkatinin dağılabileceği ve bu durumun verimli çalışmayı olumsuz etkileyebileceği bilinen bir gerçektir. Çalışma ortamında ses, başka insanların varlığı, radyo, televizyon ve el altında gazetelerin bulunması çalışmayı engellemektedir.¹⁷ O nedenle, bağımsız çalışma odasına veya oda yoksa, çalışma köşesine sahip olmak verimli çalışmak bakımından önemli bir husustur.¹⁸ Ancak, ayrı odaya sahip olmanın başta ailenin ekonomik imkânları olmak üzere; eğitime, çocuğun başarısına verilen önem derecesi gibi bazı sosyo-kültürel etkenlerle de ilişkili olduğu düşünülmektedir.

¹⁵ İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi Gelişim, Öğrenme ve Ortam*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005, s.312

¹⁶ A.Kadir Aslan, *Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumunun Çocuğun Okul Başarısına Etkisi*, Ege Üniv.Edebiyat Fak.Yay., İzmir, 1996, s.85

¹⁷ Acar Baltaş, *Üstün Başarı*, Remzi Kitabevi Yay., İstanbul, 2004, s.73

¹⁸ Baltaş, a.g.e., s.74

Bu araştırmada, Atatürk Lisesi ve Fen Lisesinde okuyan çocukların evlerinde kendilerine ait oda bulunup bulunmadığı sorulmuş ve iki okulun öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Tablo 5). Buna göre, evinde ayrı odaya sahip olmayan çocukların oranı Atatürk Lisesinde (% 19,8), Fen Lisesindekilere göre (% 8,3) daha yüksektir.

Tablo 5: Okula Göre Evde Ayrı Odası Olup Olmadığı

Okul	Size ait oda var mı?		Toplam
	Evet	Hayır	
Atatürk Lisesi	507	125	632
	80,2%	19,8%	100,0%
	66,7%	84,5%	69,6%
	55,8%	13,8%	69,6%
Fen Lisesi	253	23	276
	91,7%	8,3%	100,0%
	33,3%	15,5%	30,4%
	27,9%	2,5%	30,4%
Toplam	760	148	908
	83,7%	16,3%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	83,7%	16,3%	100,0%

X² :18,445 sd:1 p: 0,000

3.5. Okul Türü ile Evde İnternet Bağlantısının Olup Olmama Durumu Arasındaki İlişki

Evde internet bağlantısının olup olmaması da, yine, ailenin ekonomik imkânlarınca belirlenen bir husustur. Nitekim, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne ait bir araştırmanın bulgularına göre Türkiye’de internet kullanan ailelerin çoğunluğunun gelir düzeyi 781 YTL ve üzerinde iken, geliri 1581 YTL ve üzerinde olan ailelerde internet kullanma oranı çok daha düşüktür.¹⁹

Atatürk Lisesi ve Fen Lisesi öğrencileri arasında, bu konuda da anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Tablo 6). Buna göre, her iki okulun öğrencileri çoğunlukla evinde internet bağlantısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ancak, internete sahip olmayanların oranı Atatürk Lisesinde % 47,3 iken, aynı oran Fen Lisesinde % 21,2’dir.

İnternete sahip olmak kadar, onun hangi amaçlar için kullanıldığı da önemli bir konudur. Öyle ki, internet başında geçirilen zamanın miktarı ve

¹⁹ T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, İnternet Kullanımı ve Aile, BAAK Yay., Ankara, 2008, s.207

hangi amaçlar için internete girildiği konusu günümüzde “internet bağımlılığı” kavramı ile ilişkilendirilmektedir. İnternet bağımlısı olan kullanıcılar film-müzik siteleri, oyun siteleri, sohbet odaları, pornografik siteler, topluluk siteleri vb. sitelerde daha çok zaman harcarken, internet bağımlısı olmayan kullanıcılar haber, alışveriş ve eğitim sitelerinde zaman harcamaktadırlar.²⁰

Tablo 6: Okula Göre Evde İnternet Olup Olmadığı

Okul	Evde internet var mı?		Toplam
	Evet	Hayır	
Atatürk Lisesi	333	299	632
	52,7%	47,3%	100,0%
	60,8%	83,8%	69,8%
	36,8%	33,0%	69,8%
Fen Lisesi	215	58	273
	78,8%	21,2%	100,0%
	39,2%	16,2%	30,2%
	23,8%	6,4%	30,2%
Toplam	548	357	905
	60,6%	39,4%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	60,6%	39,4%	100,0%

X2 :54,223 sd:1 p: 0,000

Bu araştırmada, internete giriş amacına göre okullar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Tablo 7’de görüldüğü gibi, Atatürk Lisesindeki öğrenciler internete çoğunlukla (% 36,8) ödev yapmak için girerken, Fen Lisesindeki öğrencilerin çoğunluğu (% 30,9) chatleşmek için girmektedir. Atatürk Lisesi öğrencileri içinde evde internet bağlantısına sahip olmadığını belirtenlerin oranının daha yüksek olduğu (Tablo 6), buna bağlı olarak bu öğrencilerin internete, internet kafelerden girme ihtimalinin daha yüksek olabileceği dikkate alındığında durum daha anlaşılır olmaktadır. Zira, Kuzu’nun²¹ araştırması göstermiştir ki, internete evden ve işyerinden bağlananlar hemen her türlü amaç için interneti kullanmakta; internete kafeden bağlananlar ise genellikle bilgi edinme, eğitim/ders/araştırma yapma, vatandaşlık hizmetlerinden yararlanma vs. amacıyla internete

²⁰ Selim Günüş-M.Kayri, “Türkiye’de İnternet Bağımlılık Profili ve İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik-Güvenirlik Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:39, 2010, s.221-222

²¹ Abdullah Kuzu, “İnternet ve Aile”, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt:7, Sayı:27, 2008, s.25-26

bağlanmaktadır. Aynı araştırmanın bir diğer bulgusu, çocukların akademik başarı düzeyleri yükseldikçe internete kafeden bağlanma oranlarının düştüğüdür.

Tablo 7: Okula Göre İnternete Girme Nedeni

Okul	İnternete en çok niçin girersiniz?					Toplam
	Ödev için	Oyun oynamak için	Chatleşmek için	Diğer	İnternete girmem	
Atatürk Lisesi	230	89	219	44	43	625
	36,8%	14,2%	35,0%	7,0%	6,9%	100,0%
	83,0%	54,6%	72,3%	43,6%	81,1%	69,7%
	25,6%	9,9%	24,4%	4,9%	4,8%	69,7%
Fen Lisesi	47	74	84	57	10	272
	17,3%	27,2%	30,9%	21,0%	3,7%	100,0%
	17,0%	45,4%	27,7%	56,4%	18,9%	30,3%
	5,2%	8,2%	9,4%	6,4%	1,1%	30,3%
Toplam	277	163	303	101	53	897
	30,9%	18,2%	33,8%	11,3%	5,9%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	30,9%	18,2%	33,8%	11,3%	5,9%	100,0%

X² :77,776 sd:4 p: 0,000

3.6. Okul Türü ile Düzenli Harçlık Alma Durumu Arasındaki İlişki

Aileler sahip oldukları ekonomik imkânlar düzeyinde, çocukların eğitim faaliyetlerini destekleyebilmektedirler. Tablo 8'de görüldüğü gibi, gerek Atatürk Lisesinde, gerekse de Fen Lisesinde okuyan öğrencilerin çoğunluğu ailelerinin kendilerine düzenli olarak harçlık verdiklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, düzenli harçlık alamayan öğrencilerin Atatürk Lisesinde daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun öncelikli olarak ailelerin gelir düzeyi ile ilgili olduğu açıktır.

Tablo 8: Okula Göre Ailenin Düzenli Harçlık Verip Vermediği

Okul	“Ailem bana düzenli harçlık verir”			Toplam
	evet	fikrim yok	hayır	
Atatürk Lisesi	478	36	112	626
	76,4%	5,8%	17,9%	100,0%
	68,3%	58,1%	83,6%	69,9%
	53,3%	4,0%	12,5%	69,9%
Fen Lisesi	222	26	22	270
	82,2%	9,6%	8,1%	100,0%
	31,7%	41,9%	16,4%	30,1%
	24,8%	2,9%	2,5%	30,1%
Toplam	700	62	134	896
	78,1%	6,9%	15,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	78,1%	6,9%	15,0%	100,0%

X2 :16,906 sd:2 p:0,000

3.7. Okul Türüne Göre Özel Dershaneye Gitme Durumu Arasındaki İlişki

Ailelerin gelir düzeyine bağlı olarak, Atatürk Lisesi ve Fen Lisesinde anlamlı bir farklılık gösteren durum, öğrencilerin gerek Ortaöğretim Kurumları Sınavına (OKS), gerekse üniversiteye hazırlık için özel dershaneye devam etme konusunda görülmektedir. Tablo 9’da, Fen Lisesindeki öğrencilerin neredeyse tamamının (% 97,5), Atatürk Lisesindeki öğrencilerin ise ancak yarısına yakın bir kısmının (% 49,3) OKS için dershaneye gitmiş olduklarını görmekteyiz.

Tablo 9: Okula Göre OKS İçin Dershaneye Gidilip Gidilmediği

Okul	OKS için dershaneye gitmiş miydiniz?		Toplam
	Evet	Hayır	
Atatürk Lisesi	312	321	633
	49,3%	50,7%	100,0%
	53,7%	97,9%	69,6%
	34,3%	35,3%	69,6%
Fen Lisesi	269	7	276
	97,5%	2,5%	100,0%
	46,3%	2,1%	30,4%
	29,6%	,8%	30,4%
Toplam	581	328	909
	63,9%	36,1%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	63,9%	36,1%	100,0%

X2 :193,403 sd:1 p: 0,000

Benzeri bir durum, üniversiteye hazırlık konusunda da görülmektedir. Tablo 10'da, Atatürk Lisesi öğrencilerinin % 37,3'ü üniversiteye hazırlık için özel dershaneye giderken, bu oran Fen Lisesinde % 84,8'e yükselmektedir.

Bu araştırma ile paralel sonuçlara ulaşan bir diğer araştırma Çolak²² tarafından yapılmıştır. Çolak'ın, Bursa'da üniversiteye hazırlık için dershaneye giden lise son sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırma sonucuna göre, ailesi alt gelir grubuna dahil olan öğrencilerin dershaneye gitme oranı, diğer gelir gruplarındaki öğrencilere göre en düşük düzeydedir ve % 3'tür.

Tablo 10: Okula Göre Üniversiteye Hazırlık İçin Dershaneye Gidilip Gidilmediği

Okul	Üniversiteye hazırlık için dershaneye gidiyor musunuz?		Toplam
	Evet	Hayır	
Atatürk Lisesi	236	397	633
	37,3%	62,7%	100,0%
	50,2%	90,4%	69,6%
	26,0%	43,7%	69,6%
Fen Lisesi	234	42	276
	84,8%	15,2%	100,0%
	49,8%	9,6%	30,4%
	25,7%	4,6%	30,4%
Toplam	470	439	909
	51,7%	48,3%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	51,7%	48,3%	100,0%

$X^2:173,659$ sd:1 p: 0,000

Ülkemizde dershane fiyatlarının çok da düşük olmayan seviyesine karşın, her ailede okuyan çocuk sayısı ve gelir dağılımının tabakalar arasındaki ekonomik farklılıkları derinleştiren bozuk yapısı dikkate alındığında, toplumsal eşitsizliklerin sürdürülmesinde eğitim sisteminin üstlendiği rol daha iyi anlaşılacaktır.

²² Nevin Çolak, "Eğitim Sosyolojisi Bakımından Dershaneler ve Eğitim: Üniversite Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Analizleri:Bursa Örneği", *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa, 2006, s. 93

4. SONUÇ

Bu makalede eğitim fırsatlarından yararlanma düzeyini belirleyen pek çok faktör arasından ekonomik faktörlerin rolü irdelenmeye çalışılmıştır. Bu, Afyonkarahisar ilinde en yüksek puana göre öğrenci alan Süleyman Demirel Fen Lisesi öğrencileri ile sınavsız öğrenci alan Atatürk Lisesi öğrencilerinin ailelerinin ekonomik özelliklerinin karşılaştırılması yoluyla yapılmıştır. Sonuçları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

- En alt gelir grubuna dahil olan öğrencilerin oranı Atatürk Lisesinde daha yüksek iken, en üst gelir grubuna dahil olan öğrencilerin oranı Süleyman Demirel Fen Lisesinde daha yüksektir.

- Anne-baba mesleği ile öğrencilerin devam ettiği lise türü arasında anlamlı ilişki vardır. Buna göre, Fen lisesi öğrencileri içinde, babası, zihin gücü gerektiren mesleklere sahip olanların oranı Atatürk Lisesi öğrencilerine göre daha yüksektir. Yine, annesi ev hanımı olanların oranı Atatürk Lisesi öğrencileri arasında daha yüksek iken, annesi öğretmen olanların oranı Fen Lisesinde daha yüksektir.

- Okul haricindeki zamanlarını bir işte çalışarak aile bütçesine katkı sağlamaya çalışan öğrencilerin oranı her iki okulda da yüksek olmamakla birlikte, bu oran, Atatürk Lisesinde belirgin ölçüde fazladır.

- Evinde kendisi için ayrı bir odası olmadığını belirten öğrencilerin oranı, Atatürk Lisesinde daha yüksektir.

- Evinde internet bağlantısı bulunmadığını belirten öğrencilerin oranı Atatürk Lisesinde daha yüksektir.

- Ebeveynlerinden düzenli olarak harçlık aldığını belirten öğrencilerin oranı her iki okulda da yüksek olmakla birlikte, bu oran, Fen Lisesinde daha yüksektir.

- Fen Lisesi öğrencilerinin neredeyse tamamı, Atatürk Lisesi öğrencilerinin ise ancak yarısı, liseye yerleşebilmek için daha önceki yıllarda dershaneye gitmiş olduklarını belirtmektedirler.

- Üniversiteye hazırlık için halen dershaneye gittiğini belirtenlerin oranı Fen Lisesinde yaklaşık % 85 iken, bu oran Atatürk Lisesinde % 37'de kalmaktadır.

Bütün bu bulgulara dayanarak denebilir ki, araştırma örneklemini oluşturan ve en yüksek puanla ve sınavsız öğrenci alan iki lisenin öğrencileri, ailelerinin ekonomik düzeylerine göre ayrılmaktadır. Ailelerin ekonomik yönden avantajlı ya da dezavantajlı olma durumu, onların çocukları için oluşturacakları eğitim ortamının özelliklerini doğrudan etkilemektedir. Bu durum, ülkemizde eğitimin temel bir hak olarak kabul edilmesine rağmen,

bunun, pratikteki karşılığını tartışmalı hale getirmekte; eğitimde fırsat eşitliğini ise, ulaşılması gereken bir hedef olmaktan çıkararak, ulaşılması mümkün olmayan bir gerçeğe dönüştürmektedir.

KAYNAKÇA

ALTAY, Ö.-ÖZKAL, N., “Farklı Gelir Gruplarındaki Ailelerin Çocuklarına Sağladıkları Eğitim Olanakları”, *Eğitim Sempozyumu (10-12 Nisan 1997)*, Bilsa Bilgisayar Yay., İzmir, 1997, s.55-62

AYDIN, M., *Kurumlar Sosyolojisi*, Vadi Yay., Ankara, 2000

ASLAN, A.K., *Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumunun Çocuğun Okul Başarısına Etkisi*, Ege Üniv.Edebiyat Fak.Yay., İzmir, 1996

BAŞARAN, İ.E., *Eğitim Psikolojisi Gelişim, Öğrenme ve Ortam*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005

BALTAŞ, A., *Üstün Başarı, Remzi Kitabevi Yay.*, İstanbul, 2004

ÇOLAK, N., “Eğitim Sosyolojisi Bakımından Dershaneler ve Eğitim:Üniversite Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Analizleri:Bursa Örneği”, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Bursa, 2006

DİNÇER, M.A.-KOLAŞIN, G.U., *Türkiye’de Öğrenci Başarında Eşitsizliğin Belirleyicileri*, Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi Yay., İstanbul, 2009

DOĞAN, M.C., “Türkiye’de Gecekondu Meselesi ve Ümraniye Mustafa Kemal Paşa Bölgesinde Bir Saha Araştırması”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul, 1990

DÜNYA BANKASI, “Türkiye’de Temel Eğitimde Kalite ve Eşitliğin Geliştirilmesi:Zorluklar ve Seçenekler”, Eğitim Kalitesi Raporu, Rapor No: 54131, [http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resource/455687-132690456 Education Quality Report 2011-tr.pdf](http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resource/455687-132690456_Education_Quality_Report_2011-tr.pdf), 11.12.2012

GÜNÜÇ, S.-KAYRI, M., “Türkiye’de İnternet Bağımlılık Profili ve İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi:Geçerlik-Güvenirlik Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:39, 2010, s.220-232

KUZU, A. , “İnternet ve Aile”, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt:7, Sayı:27, 2008, s.9-31

NİRÜN, N., *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 1994

ÖZBAY, F., “Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansıması”, *Türkiye’de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler*, Yayına Hazırlayan: Türköz Erder, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara, 1984, s.35-65

SAYIN, Ö., *Aile Sosyolojisi*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1990

SENCER, M., *Toplumbilimlerinde Yöntem*, Besa Basım Yayım A.Ş., İstanbul, 1989,

ŞEMİN, R., *Okulda Başarısızlık Sosyo-Kültürel Açından Şanssız Çocuklar*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1975

ŞEN, M., “Türkiye’de Ergen Profili”, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, s.89-102

T.C. BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU BAŞKANLIĞI, *Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları*, BAAK Yay., Ankara, 1997

T.C. BAŞBAKANLIK AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, *İnternet Kullanımı ve Aile*, BAAK Yay., Ankara, 2008

www.istatistikmerkezi.com/makale,spss-uygun-analiz-turunun-belirlenmesi,111.html, 21 Temmuz 2012